

Psikanaliz Manastırı

Karl Marx'ın *Gotha Programı'nın Eleştirisi* şöyle bitiyordu: “*Dixi et salvavi animam meam.*” [Söyledim ve ruhumu kurtardım.] Söylemeyi ve rahatlamayı medikal kür olarak kullanan Breuer da metodunun antik kökenlerinden haberdardı. Ona göre icat ettiği katarsis metodunda bu açıdan radikal bir şey yoktu. Midas'ın berberi de anlatmak zorundaydı, Anna O. da. Hatta Roman Katolik kilisesi gibi köklü bir kurum bile ruhu rahatlatan itirafların kolonları üzerinde yükseliyordu. Breuer'ya göre günahlarınız bağışlanmasa da itiraf etmek acılarınızı hafifletmeye yeterdi. Breuer bir dava adamı değildi. Ama bildiklerini söylemekten çekinecek kadar vurdumduymaz da değildi. Günahların affedilmesinin beyhude olduğunu söylemekten geri durmadı. Ancak kilisenin, Midas'ın yere kazdığı bir çukurdan daha işlevsel olmadığını söylemeye de gerek duymadı.

Freud, her zaman Breuer'dan daha kavgacıydı. Aslında bilimsel çalışmalarında kolaycı değildi. Kılı kırk yarar, çalışmayan fikirlerini çöpe atar ve bazen yanlışlarından vazgeçerdi. Yine de Breuer'nın yaptığı gibi büyük bulgularını küçük puntolarla anlatmayı seçmedi. *Bir İllüzyonun Geleceği*'nde, kitabı yayınlamakla ilgili çekincelerinden bahsetse de psikanaliz ile din arasındaki çatışmanın kaçınılmaz olduğundan söz ediyordu. Psikanaliz onun için bir dünya görüşü değil tarafsız bir araştırma metoduydu. O halde bilimsel çalışmalarının sonuçları, dinin çözdüğü sorunlardan çok daha fazlasını yarattığını gösteriyorsa, bunu anlatmaktan vazgeçemezdi. Freud yine de arkasında bir açık kapı bırakmıştı: “*Eğer psiko-analitik yöntemin uygulanması dinin doğrularına karşı yeni bir argüman bulmayı mümkün kılıyorsa, bu din için 'tant pis' tir [çok kötüdür]; ancak dini savunanlar da aynı şekilde, dini doktrinlerin duygusal önemine hakkını vermek için psiko-analizden yararlanacaklardır.*” Freud'un açık bıraktığı kapıdan otuz üç yıl sonra Belçikalı bir rahip girecekti.

Grégoire Lemercier, 1938 yılında yirmi altı yaşındayken rahip olmuştu. Mont César Manastırı'nda eğitim aldığı günlerde Meksikalı bir arkadaşından dinlediği sayısız hikâyeden etkilenmiş ve Meksika'ya taşınmaya karar vermişti. İki Belçikalı, Meksikalı arkadaşlarının peşine takılıp 1944'te Meksika'ya yerleştiler. 1950'de üç farklı yerde üç manastır açtılar. 1952'de “kızıl piskopos” Sergio Méndez Arceo'nun Cuernavaca'ya atanması ve filozof Ivan Illich'in de buraya taşınması bölgeyi ilginç gelişmelere gebe kıldı. Yazar Rubén Gallo'ya göre “*Lemercier, Méndez Arceo ve Illich'in Cuernavaca'daki eşzamanlı varlığı, bu küçük taşra şehrini sonunda hem Vatikan'ın hem de CIA'in dikkatini çekecek radikal bir Katolik think tank'e dönüştürdü.*”

Cuernavaca yakınlarındaki Santa María Ahuacatlán köyüne kurdukları manastırın kapıları herkese açıktı. Manastırın keşişleri, Cuernavaca'nın fakir köylerinden de geliyordu Mexico City'nin zengin ailelerinden de. Hatta manastırın kapıları dinsizlere de açıktı. Bu dinsizlerin bazıları, Lemercier'nin sohbet etmeyi çok sevdiği bazı konularda bilgili entelektüellerdi. Katolik teolojisinden siyasi tarihe, Marx'tan Nietzsche'ye pek çok konu bu manastırın kapıları ardında konuşuluyordu. Cuernavaca'da bir şeyler fokurduyordu ve taşmayı bekliyordu. Değişimin bahanesi, Lemercier'nin halüsinasyonları oldu.

Lemercier, 1959'da kaldığı hücreyi aydınlatan parlak ışık huzmeleri gördü. Erdiği sanrısına kapılmak için yeterince eğitimi olan Lemercier'in, akıl sağlığını kaybettiğinden şüphelenmesine sebep olacak kadar modern hayat tecrübesi de vardı. Neyse ki bir doktorun yolunu tutmayı

tercih etti. Sol gözünde kanser başlangıcı tespit edilse de Lemercier'nin tedavisi sorunsuz tamamlandı. Kanser tecrübesinin dönüştürücü etkisiyle bir psikanalist görmesinin faydalı olacağına kanaat getirdi. Kilisenin başının psikanalizle hoş olmadığı aşıkardı. Ancak Lemercier, haftada dört gün gittiği yoğun bir psikanaliz seansına başladı. Manastırda yaşayıp rahipliğe hak kazanmış, dünyalık zevklerinden vazgeçip kendisini tanrıya adanmış bu adam, psikanaliz seanslarından “*hayatımın en zorlu sınavı,*” diye bahsedecekti.

Lemercier, psikanalistiyle yollarını ayırdı ama psikanalizle yollarını ayırmadı. Freud'un kitaplarını çalışmaya başlamasının yanı sıra psikanalizden daha fazla faydalanabileceğine inanıyordu. Psikanaliz, Mexico City'nin yabancı olduğu bir alan değildi. Freud'un Meksika'nın başkentinde mürekkep yalamış fahri öğrencileri vardı. Şair Salvador Novo, henüz 1920lerde Freud'la tanışmıştı. *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme*'yi okuduğunda kendi eşcinselliğiyle barışmış ve kendini analiz ettiği bir otobiyografi yazmıştı. Tarihçi Samuel Ramos, Freud'un teorilerini Meksika'ya uygulayarak bir ulusun kimliğini analiz etmişti. Ramos'un açtığı patikaya dahil olan Octavio Paz, psikanalizi başka bir açıdan Meksika'ya uyarlayarak *Yalnızlık Labirent*'ini kaleme almıştı. Frida Kahlo ve Remedios Varo, psikanalizden bağımsız düşünülemez tablolarını çoktan tamamlamışlardı. Ama bir şeyler eksikti. Meksika'da psikanalizin paçaları henüz çamura bulanmamıştı. Psikanalizi eline geçiren, başkalarını divana uzatıyordu. Psikanaliz hep başkasının ihtiyacı olan bir şeydi. Meksika'nın, kadınlığın, özgürleşmenin, sömürgeciliğin analizleri gırlaydı. Ama kimsenin divana uzanası yoktu. Analiz, sabah erken kalkanın soyut şeylere analiz yaptığı bir alet kutusuna dönüşmüştü. Lemercier, bu yönüyle çağdaşlarından daha cesurdu. Psikanaliz için önce bir divana uzandı. Divandan kalktığına da önüne geleni analize kalkışmadı. Onun yerine rahip arkadaşlarına terapiyi tavsiye etti.

Manastırın kapılarını önce analist Gustavo Quevedo'ya açtı. Fakat pek çok rahip arkadaşının probleminin cinsel kökenleri olduğuna inandığından daha keskin bir karşılaşmanın gerekli olduğunu düşündü. Böylece kadın bir analist olan Frida Zmud'u haftada iki kere manastıra getirerek grup terapilerine devam etti.

Lemercier'nin psikanalize başvurusu başta son derece işlevseldi. Manastırın dış dünyadan çekilerek kendini tanrıya adanma yeri olduğunu biliyordu. Yine de Meksika tecrübesi ona yeni bir şey öğretmişti. Manastır, dış dünyadan çekilme yeri idi, evet, ama tanrıya adanmayı gerektirmiyordu. Meksika'nın bazı fakir köylüleri için manastıra kapanmak kaçmanın bir yolu idi. Kimi ailesinden kimi mahallesinden kimi fakirlikten kimiye büsbütün kendisinden kaçıyorlardı. Lemercier, rahip yoldaşlarını ortodoks bir ruhban gibi yargılayabilirdi. Oysa onun aklında rahiplere bir seçenek sunmak vardı. Rahiplerin veya rahip adaylarının aileleriyle manastır arasında bir seçime zorlanmalarını istemiyordu. Terapi seansları işe yararsa mesai arkadaşlarının manastıra mahkûm olmadan geçmişlerinden kaçabileceklerini umdu. Hatta bu dostları zamanla kendilerini bulabilir, acılardan kurtulabilir ve yeni bir hayat kurabilirlerdi. Böylece hâlâ rahip olmak isteyenler de nevrotik acılarla cebelleşmeden, özgürce seçtikleri bir yolu yürüyebilirlerdi.

Grup terapilerini yürüten Frida Zmud da Lemercier'in tespitini doğruluyordu. Rahipler nevrotik eğilimler gösteriyordu ancak manastıra kaçtıkları için değil onları manastır yaşamına iten sebepler yüzünden. Bu sorunların analizi, pek çok rahibin de önünü açtı. Terapiye devam eden rahiplerin çoğu keşiş hayatından yüz çevirdi. Aralarından bazıları evlenip yuva kurarken

bazıları müzisyen, ressam ve yazar oldu. Manastırı bırakıp üniversiteye dönen rahiplerden ikisi sırasıyla psikoloji ve ekonomi departmanlarında hoca oldu.

1966'da *Le Figaro* şu başlığı atmıştı: “*Psikanaliz manastırları boşaltıyor mu?*” Gazetenin haberine göre altmış rahip ve rahip adayından kırkı, psikanaliz seanslarının ardından manastırı terk etmişti. Gazete başlıkları başta tarafsızdı. Zamanla bazıları psikanalizin zaferini kutlamaya başlarken bazıları rahatsızlıklarını dile getirmeye başladı. İş, bu tekinsiz deney hakkında oyunlar yazılmasına, romanlar basılmasına ve hatta bir film çekilmesine kadar gitti. Bazı gazetelerde “*bu kadar neşeli bir rahip topluluğunu hiçbir yerde göremezsiniz,*” diye övgüler dizilse de manastır; türlü sapıklıkla, eşcinsellikle ve hatta toplu seks ayinleriyle suçlanır olmuştu. Lemecier, psikanalize olan inancını bu zorlu süreçte kaybetmedi. Psikanaliz onu, “*otuz yıllık manastır hayatında ulaşamadığı ruhani bir hayata,*” götürmüş ve düpedüz daha iyi bir rahip yapmıştı. Bu yolda dönenler için de mutluydu. “*Hayatın darbelerinden kaçarak manastıra sığınan pek çok kardeşimde umudu yeniden yeşertti,*” dediği psikanalize arka çıkmaya devam edecekti.

Papa'nın 1961'de yayınladığı *Monitum*'la başlayarak Lemecier'nin üzerindeki baskılar her geçen yıl arttı. 1963'te manastırı hakkında soruşturma açıldı. İki yıl sonra anavatanı Belçika'ya dönmesi emredildi. Kızıl piskopos Méndez Arceo'nun da yardımıyla kaçınılmaz olanı bir süre ertelemeyi başardılar. Méndez Arceo sadece Lemecier'ye sahip çıkmakla kalmadı. Kilise'yi bilimsel gelişmeleri reddetmekle ve Galileo meselesindeki tavrını yinelemekle suçladı. Ancak kaçınılmazı, yalnızca ertelemişlerdi. Manastır hakkında çıkan iftiralar 1967'de Kilise'yle Lemecier'yi son kez karşı karşıya getirecek bir ültimatoma vardı. Lemecier'ye manastırdaki analitik tedaviyi sonlandırması emredildi. Hatta psikanalizi kamusal ya da özel alanda tartışması dahi yasaklandı.

12 Haziran 1967'de Lemecier cesur bir adım attı ve Kilise'yle bağlarını kopardığını yazdığı açık mektupla duyurdu. Hikâyelerine âşık olup da geldiği Meksika'ya bir manastırla değil bir psikanaliz merkeziyle daha fazla yardımı dokunacağına karar vermişti. Eski manastırın girişinde artık Emaús Psikanaliz Merkezi yazıyordu. Bu merkez, psikanalizi okullara, fabrikalara ve nevrozların yaygın olabileceği her yere götürmek için çalışmalara başladı. Meksika'nın ulusal kimliğine değil tek tek bireylerine psikanaliz uygulanması için elinden geleni yaptı. Yaptı, ve hem kendisinin hem de pek çok kişinin ruhunu kurtardı. Kilise'ye meydan okuduktan bir yıl sonra adını José olarak değiştirdi. Evlenip kabuğuna çekildiği sessiz bir hayat yaşadı.

Lemecier'nin deneyi Freud'u iki açıdan da haklı çıkarıyordu. Freud “*Dini savunular da aynı şekilde, dini doktrinlerin duygusal önemine hakkını vermek için psiko-analizden yararlanacaklardır,*” demişti ve Lemecier kendi deneyimini tam da böyle açıkladı. Psikanaliz, insanın kendisini anlamasının yolu olduğunda daha iyi bir ruhani yaşamın da yolu olabilirdi. Lemecier rahiplere cinsel hayatlarını diledikleri gibi yaşamalarını salık vermedi elbette. Ancak biyolojik güdülerin büsbütün reddedilemeyeceğini savundu. Bir rahip, bütün cinsel davranışları reddetse de bunlar hakkında konuşmalıydı. Eşcinsel fanteziler dahil her türlü cinsel güdü rahipler arasında açıkça konuşulursa cinsel hayatı reddetmek kaçınılmaz şekilde nevroitik hastalıklarla sonlanmazdı. Velhasıl, ruhani bir pratik bile psikanalizle daha sağlıklı bir hale getirilebilirdi.

Ama Freud esas tezinde de haklı çıktı. Psikanalizin bulgularıyla dinin doğruları temelde birbirine zıttı. Pek çok rahip, divandan kalktığına artık rahip değildi. Din, bir medeniyet inşası

olarak anti-sosyal güdüleri uzun süre dizginlemişti. Ancak Freud'a göre dinin ilkeleriyle devam etmeye kalkmak kaçınılmaz bir şekilde nevroza ve hatta kolektif nevroza götürecekti.

Belki de psikanalizin en büyük trajedisi, kendisine en çok ihtiyaç duyulan yerlere kök salamaması oldu. Grgoire Lemercier'in, Ernst Simmel'in, Philippe Pinel'in ya da Ambroise Auguste Libeault'nun yaptığı gibi psikolojik tedaviyi toplumun en çok ihtiyaç duyan kesimlerinin ayağına gtrememesi. Psikanalitik fırça darbeleri, okumalar, film analizleri, yorumlar ve bilimum entelektüel uygulamalara popülistlerin sevdiği gibi alaycı yakıştırmalar yapmaya lüzum yok. Yine de divanda üreten ve de kendisi divanda öğrenen, bu esnada da pek çok hayata dokunan psikanaliz, psikoterapi ve psikiyatri en çok alt sınıflara lazım değil mi? Veyahut psikanaliz merkezine dönüştürülmüş tek bir manastır hikyesi olması, insanlık için başlı başına bir mağlubiyet sayılmaz mı?

Yunus Anıl Yılmaz, "Psikanaliz Manastırını"

<https://www.fikirtepediye.com/psikoloji/psikanaliz-manastiri/>

(Yayın Tarihi: 2 Haziran 2024).